

Nem szenzációs, mégis fontos

A szóbeszéd csuda dolgokat emlegetett: hogy törökkori alagutat találtak, amely a várbeliek menekülésének útja lehetett. Hogy a pincerendszerben elindult valaki, s a Takaréktár utcai OTP-ig meg sem állt. S kiegészítésül a mememondának, az épület sarkán egyre csak nőtt a törmelék- és földkupac, lapátos emberek rakták meg a kocsikat a kiásott földdel.

A nagyszínház felújításának hírével szinte egyidős a szóbeszéd: valamit találtak az épület alatt. S hogy pontosan mi is történt, mit is találtak?

Mielőtt a felújítás tervezését megkezdték volna, a CSOMI-TERV tervezői a statikusoktól szakvéleményt kértek. A statikai vizsgálathoz pedig meg kell keresni az épület alapjait. Megszondázzák hát a színház földfelszín alatti részét, van, ahol öt méter hetven centire is leásnak. Az egyik ilyen „ásatási” földkupacban cserepeket találtak. Meg egy ép korszót is. Összetörve dobák vissza a földkupacba. De arról még később lesz szó...

A szegedi vár valaha jóval nagyobb területet foglalt el, mint a mai. A lerombolt várfalat annak idején nem ásták ki a földből, hanem csak elegyengették a tepepet, s erre a törmelékre épült rá többek között a színház is. Namármost: a régészeti kutatások időbeli határa a XVII-XVIII. század fordulójára, a nép-

vagy egyszerű vezetékekfejtés munkálatai közben sokszor fordít ki a markológép cserepeket, régi használati tárgyakat a földből. Kis pontok ezek a város régészeti térképén: a Széchenyi téren talált cserepeket, a felsővárosi templomnál kiásott koponyákat, a klinikánál lelt tárgyakat, a Bajai út melletti téglagyári gödrökből előkerült anyagot építőipari munkások küldték be a múzeumnak.

Lehet, hogy egy-egy ilyen bejelentésnek nincs felfedezésértéke, de az is előfordulhat, hogy a kutatónak hasznos információval szolgál az adott korról. Ennek eldöntése szakemberek dolga. Ezért született meg az a rendelet, mely a földmunkával járó építkezéseket múzeumi engedélyhez köti. Újabb leletek birtokában a például tíz évvel ezelőtt értékelni tartott anyag is összefüggések felismeréséhez vezethet, ezért a múzeum munkatársai a beküldött tárgyakat megvizsgálják, a helyszínről felvételeket, térképeket készítenek. Tapasztalataik szerint azonban az építők — vagy mert nem tulajdonítanak jelentőséget a talált tárgyaknak, vagy mert attól félnek, a múzeum rövidebb-hosszabb ideig leállítja az építkezést — nem szívesen jelzik, mit találtak a föld mélyén.

Van persze ellenpélda is: az építészeti dolgozója, Lisztóczy István sok érdekességre hívta már fel a szakemberek figyelmét, ő találta az 1848-ból származó kardot az Április 4. útján, s most, a színház alapjainak vizsgálatakor is ő értesítette a múzeum munkatársát: ép fahordóra letek, mely tele van csereppel. Mint később kiderült, bicska és pipa is előkerült a hordóból, s még az állatsontok is érdekesek lehetnek. Arra utalhatnak ugyanis, hogy milyen volt a századokkal ezelőtti Szegeden az emberek étkezési kultúrája.

A használati tárgyak, edények megőrzése nem különösebben fáradságos, épp ezért érthetően, miért törték össze a színház alatt talált szép formájú korszót — szerencsére darabjait még össze tudták szedni a földkupacból. A statikai vizsgálat nem tárt fel szenzációs leleteket, ez igaz. De a nemtörődömségre még sincs mélység. Mert ami nem szenzációs, az még lehet fontos...

PÁLFY KATALIN

Tagadással kezdem. Nem igaz, hogy az emberek közömbösek korunk gondjai iránt. Egyfajta elfogultságra vall, ha csak a társadalomban fellelhető önzést, félrehúzódat vesszük észre, miközben dugott fülekkel „hallgatjuk” az értékes munkaaajánlásokat, az eleven, gyakran késhégyig menő vitákat. Hogy hol, mikor zajlik az effajta élet? A műhelyek ebédszünetében például, okosan vezetett művelődési otthonokban, névnapi összejöveteleken, kisebb taggyűléseken, s újabban az ügyvezető munkás-vezetői találkozókön, amelyeket az utóbbi időben szervez a városi pártbizottság. Ahol a munkás vagy az értelmiségi látja, hogy nem pusztá hozzászólást várnak tőle, hanem önálló véleményt, ahol nem hivatalos keretbe próbálják terelni az eszmecserét, ott nyoma sincs a közömbösségnek. Egybevágó tapasztalatok szerint valami újat, jobban kicsiholó polémia csak ott nem kerekedik, ahol a résztvevők észreveszik, hogy egy-egy tekintély megsértődhet. Ahol azonban nyilvánvalóan igénylik a valóságos vitát, ott nincs szükség biztatásra.

De azért — Rajkinnal szólva — valami van. Veri dobhártyánkat a rosszallás, mint jégeső az ablakot, hogy önzők az emberek. Hogy várként övják-védik a maguk kis állását, s alig törődnek másokkal. Panaszodik egy nyugdíjas, hogy nálunk a funkció számít, nem az ember, mert amíg őt hívták valakinek, sokan meghajolva köszöntötték, most meg ugyanazok a kalapjuk szélét sem pöccintik meg. Belenyugvó rezignáltsággal beszél arról egy középiskolai tanár, hogy lassan elveszti a kapcsolatait, mert a barátok hanyagolják a találkozásait, loholnak örökké sürgős dolguk után. Kesereg az egyik statisztikus, mert — úgymond — az ismerősei egyre jobban begubóznak, vagy kihúzódnak a kis-kertjükbe, s ő a maga közösségi igényével, szemléletével magára marad.

Ha csak néhány embert nyomasztanának ilyen és hasonló érzések, még elintézhető lenne a dolog azzal a közhellyel, hogy sopánkodók mindig voltak és lesznek is. Legfeljebb azt tehetnénk hozzá, hogy a magány, az elszigeteltség miatt aggódók érzékenyebbek, hajlamosak felületesen megítélni a társadalmi jelenségeket, helyzetüknek fogva nem veszik észre a szocialista közösségi élet lassú, de kétségtelen alakulását. Sajnos azonban egyre többen teszik szavá, hogy a növekvő jólét inkább elszeparálja, semmint tömörítene az embereket. Sokak véleménye, hogy ma-holnap csak a sörözőkben lehet meghittén diskuráló társaságokat látni, jöllehet ott is inkább a ráérő öregek vannak többségben. S akik leginkább egy pohár bor mellett tudnak csak ösztönözni

A becsülendőt becsüljük

fölmelegedni, meghökkenőt ítéletre ragadtatják magukat: „Az autó is hibás abban, hogy mind ritkábban ülnek össze az egykori jó barátok.” Hogy miért? Azt mondják, pár év múlva egymillió hazánkfiának lesz gépkocsija, akiket már hiába hívunk meg egy-egy pohár italra, azzal térnek ki rendszerint: sajnós, vezeték. Furcsa az is, hogy az alkohol elleni csatározásunk egyelőre inkább azokat tartja vissza még az ártalmatlan kvaterkázástól is, akiknek pedig társadalmi beosztásuk is megkívánná, hogy sokat tartózkodjanak „a tömegek sűrűjében”.

Ugye jellemzőnek találjuk, hogy a harmincas években ilyen csendőri jelentések mentek fölfelé: „...arra a kérdésre pedig, hogy ki volt Mária Terézia, egy leventeszakaszból többen azt felelték, hogy Krisztus urunk anyja”. Hitler annak idején gátlástalanul üvöltötte vandál szándékait, a Magyarok című film szereplői mégis csak annyit tudtak, hogy „a népek háborúznak”. De ne ámítsuk magunkat, mert sokan nem tudják ma, a tévé és a műholdak korában sem, hogy ki a magyar államfő, vagy milyen nemzetközi erők fenyegetik a világbéket. Némelyek a környékről évek óta járnak Szegedre dolgozni, a közművelődési palotát azonban még nem látták belülről. Kezdetül fogva „színfoltja” a szabadtéri játékoknak, hogy az ország másik végéből ide seregülnek egy része nem a nézőterre igyekeznek, hanem a kocsmaszal mellé. És ki nem látott még éttermekben tarisznyából szalonnázó jó módú szövetkezeti gazdákat, akik az ülőhely végett csak fröccsöt rendeltek, a meleg ételre azonban sajnáltak 20-30 forintot. Bizony nagyon nehéz nemesíteni az embert. Mondjuk fardhatatlanul az értetlenkedőnek, ne higgy, hanem tudj, mégis egész csoportok zarándokolnak a putnoki halottlótól hallgatni,

mert a képtelenség és a tudatlanság mágnusként vonzódik egymáshoz.

Érdekes, hogy az önzést azok is negatív jellemvonásnak tartják, akik maguk sem mentesek tőle. Talán éppen ezért teszik föl a kérdést: szabad-e bűnül felőni az embernek azt, ami a természet, amin úgysem tud változtatni. Meg aztán nem olyan egyértelmű az a sokat emlegetett önzés. Persze hogy nem, hiszen nálunk minden bonyolult és viszonylagos. Ha azt mondjuk, árad a Tisza, rögtön rávágja egy nagyokos, hogy az azért nem olyan egyszerű, hiszen egyik helyen árad, a másik helyen apad, tehát a kérdés közelebbi vizsgálatot igényel. Állítsam azt, hogy a magyar turisták külföldön is széthúznak, kicsinyeskednek, aztán meg dicsékszenek a szerzett holmival? De mindárt kapom a tromfot, hogy rosszat mondani sajtó fajtánkra — ez is ma már sajtóság. Tehát az önzés általánosításával is vigyázunk kell, s különben is aki ilyen, úgysem tud kibújni a bőréből.

Ez igaz, de mégiscsak bízunk kellene egymás nevelhetőségében. Az természetesnek tekinthető, hogy a magyar állampolgárok egy része — szociológiai vizsgálatok szerint — a nyugalmat, a jólétet, a biztonságot előnyben részesíti a szabadság és egyenlőség eszményével szemben. Ennek azonban valószínűleg népünk keserves, kudarcokkal tizedelt múltja a motíválója. Az ugyanis, hogy a majdnem párianyomorúságból felszabadulva, most mindent pótolni szeretne, s egyelőre igen gyakran egykori urainak anyagias életvitelét utánozza. Munkaadóinak igájából kivonhatta végre a nyakát, de ugyanakkor önmaga éhes természeté-

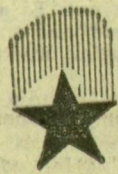
nek jármába hajolt, hogy kuporgasson és fitogtatnassa, mi minene van már neki. Ezért nem tud némelyik emeer mit kezdeni a szabad idejével, ezért tartja passzióknak az olvasást, a színházba, moziba járást. Szembeszegül sokszor saját érdekeivel, talán csak azért, mert a jót, az igazat, az értelmeset, az emberit a kommuniztác ajánlják neki, akikről ő gyerekkorában csupa rosszat hallott. Csökönnyösen ismételteti, hogy nem ártja magát a politikába, s elvei földadásának tartaná, ha meghallgatna egy-egy előadást a társadalmi viszonyok fejlődéséről, a munkásmozgalm történetéről, a jog vagy a szabadság értelmezéséről. Az efféle viszolygásban valószínűleg szerepet játszik, hogy történelmünk során számos esetben végződtek vereséggel a szabadságharcok, s többen megkérdőjelezték népünk életképességét is. Mégsem szabad belenyugodni a szkepticizmusba, nem vehetjük tudomásul a közélettől való szórványos elhúzódatást, azért sem, mert itt a bizonyíték: minden sorscsapás ellenére megálljuk a helyünket itt, Európa közepén.

Van sok pénz, dugig berendezett a lakás, szépen csizlik a kis-kert, jól szalad az autó. Ez önmagában azonban — nem lehet eléggé hangsúlyozni — még nem teszi az embert igényesebbé önmaga iránt, sőt bizonyos mértékig a már semmit nem akarás kényelmét táplálja benne. Megveszi a színes tévét, de nem nézi, mert estére elfárad az önhajszolásban. Megveszi a színházberletet, hogy ne háborgassák tovább, pedig tudja, nem fog elmenni az előadásokra. A gyűlésekről azt tartja, hogy azok csak a szervezőknek fontosak, szerinte többe ér egy jó másodállás. A SZOTE Marxizmus-Leninizmus Tanszékén azok a fogorvoshallgatók a legnehezebb esetek, akik előtt egyetlen cél lebeg csupán: minél hamarabb rendelőt nyitni, és garudába rakni a forintot. Ugy vélik, ezáltal, s csakis ezáltal lehetnek valakik, az átlagból kiemelkedők. Szomorú. Harminchárom éves már a népi rend, erkölcs és igazság, de egyes értelmiségiek — még ha rendes munkások is a szülők — makacsul ragaszkodnak ahhoz a rögeszméhez, hogy ők különbek, mint a többi honpolgár. Egy kezdő orvos aszerint mérlegelte saját kiváltságos státuszát, hogy Szegeden ők alig vannak többen, mint 1200-an. Csakhogy ilyen alapon a kubikosok is fölvehathatnának, mert ők még kevesebben vannak, a keresetük pedig meghaladja számos rítartti nagyság fizetését. Az önfittogtatás ma már visszatesztő és neveléses.

A régi magatartásformák nem irigységet, hanem rendszerint elnéző mosolyt, olykor sajnálkozást váltanak ki az egészséges szemléletű emberekből. Tessenék szétnézni társadalmi összejöveteleken, s öltözet, viselkedés vagy beszédstílus alapján kiválasztani, ki az, akinek „gyerekszója is volt”. Fogadni lehetne, hogy kudarcot vallana az ilyen vállalkozás, mert bizony a fononó gyakran finomabb megjelensé, természetesebben viselkedik és korszerűbben szemléli az életet, mint aki kényelmetlenül fesszeng a társaságában. Ki figyel manapság a sznobokra, a rongyvárookra? Nem az számít — mondja a szocializmus iglenője — Trabanttal jár-s-e, vagy Renault 16-tal, hanem az, hogy mit csinál a munkahelyeden, s okos szót tudsz-e váltani-érteni társaid sokaságával.

Hazánk után tehát még az emberek egy részét is föl kellene szabadítani önnön zsarnokságuk alól. Ahhoz azonban, hogy a becsülendőt becsülje az emberben mindenki, még sokszor kell nekigyűrűköznünk a földadatnak. Ugy illik, úgy emberséges, hogy miután csillafottottuk szinte csillápfathatlan fizikai éhségünket, és puha párnát rakhattunk a fejünk alá, most már azt is nézzük: becsüljük-e, szeretjük-e egymást igazán?

F. NAGY ISTVÁN

rajzi anyagok pedig általában a XIX. század elejétől kerülnek a gyűjteményekbe. A kettő közötti évszázad afféle fehér folt, kevés a tárgyi emlék, mely az akkori Szeged lakóinak szokáskultúrájára, életmódjára deríthetne fényt. Az ebből az időből származó használati tárgyak felkutatása, gyűjtése azért lenne fontos, mert azt tudják a kutatók, hogy Szegednek gazdag XVIII. századi múltja van, csak éppen nem ismerik eléggé. Ugy is fogalmazhatnánk: a „lebetonozott” város nehezen mutatja föl kétszáz év előtti arcát.

A kutatás mégsem reménytelen. Egy-egy nagyobb építkezés,

Kultúracsók

A borozóban — hétköznap lévén — elég kevesen voltak. A füst Satya szemébe szállt, érthetetlen idegességet érzett. Ani most is nagyon csinos volt, sőt talán vonzóbb, mint valaha. A munkájáról beszélt.

— ... aztán, ha elmúlt négy óra, veszek ezt-azt, de őt körül már otthon is vagyok. Te, komolyan alig várom az estét: ha a tévében nincs semmi jó, be az ágyba, nyomás olvasni kettőt-háromig. Másnap szörnyűség fölkelni, mégis mindig így csinálom. A múltkor olvastam a Most és mindörökké-t, hát az olyan isteni! Ismered?

— Nem — felelte kissé ijedten. Ani tovább beszélt. Jó volt hallgatni kissé mély hangját, közben Satya szeme meg-megakadt domborodó keblein, csipőjén.

— ... És a múltkor, abban a darabban Sztankay, tudod, amikor ott lent voltak, abban a bunkerben, tudod... — hirtelen megállt, vizsgálódva tekintett Satyára. — Tudod, melyikre gondoltok? Ugye láttad? Satya emlékezett a darabra: Pali bácsi mesélt róla másnap reggel. De arra is em-

lékezett, előző este milyen jót piáltak a haverokkal a Vakegérben. Öszintén szólva, akkor kicsit tényleg „be is kapott”. Hallgatott.

Most Ani húzta össze a szemét.

— Ide hallgass, nem vagy te egy kicsikét műveletlen? En igazán nem akarlak megbántani, de tudod..., manapság... az igények..., a követelmények... a...

Valóságos szónoklatot tartott, egyre mérgesebben. Satya hallgatott tovább. („A fenébe, de szép még a keze is”) Szeretett volna hirtelen legaalabb ezer kilométerre lenni innen.

— ... Szóval mindegy, ez így nem lehet tovább. Na majd én kezelésbe veszek. Holnap elhozom neked azt a könyvet, állítom, nagyon fogod élvezni — észrevette a fiú letörtséget. Pedig amúgy egészen rendes srác volna... — aztán beszélünk róla, ha akarod. Jó?

Hazafelé menet, amikor Satya először csókolta meg Anit, előbb csak azt érezte, amit ilyenkor mindig szokott: a győzelem boldog önelégültségét. Aztán hirtelen észbe juttott: hogyan is kéne megszólítani a gyárban azt a kövér könyvtáros nényt?

DOMONKOS LÁSZLÓ